

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Київська Мала академія наук учнівської молоді

МЕДІАПСИХОЛОГІЯ ВІЙНИ

Програма

для підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти

Київ - 2022

Найдьорова Л.А. Медіапсихологія війни : Навчальна програма для підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти. Київ, Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, Київська Мала академія наук учнівської молоді, 2022. - 12 с.

Рецензенти: Зеленін В.В, канд.психол.н., доцент, професор кафедри політичної психології та міжнародних відносин факультету психології НПУ ім. М.П. Драгоманова

Чуніхіна С.Л., , канд. психол.н., заступник директора з науково-методичної роботи Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Навчальна програма рекомендована до друку Вченою радою Інституту соціальної та політичної психології НАПН України 27 жовтня 2022 р.

Програма підвищення кваліфікації розрахована на педагогів, які працюють з дітьми у закладах позашкільної освіти. Програма спрямована на посилення компетентності педагога у безпекових питаннях, до яких відносять сьогодні й інформаційно-психологічну безпеку, здатність зберігати психологічну стійкість в умовах воєнних змін інформаційного простору. Зміст програми дає можливість слухачам розібратися як в медіапросторі розгортаються інформаційно-психологічні операції, ініційовані країною-агресором, які існують обмеження зумовлені необхідністю контрпропаганди. До програми включено також питання обізнаності щодо психологічної травми та її наслідків, адже це дійсно один із дуже масштабних викликів, породжених війною і помножених її медійним висвітленням.

Рекомендовано для використання в центрах професійного розвитку освітян для позашкільної освіти. Може бути корисною для підвищення компетентності педагогів закладів загальної середньої освіти.

Програма

«Медіапсихологія війни»

для підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти

Розробник: Найдьонова Любов Антонівна, доктор психологічних наук, член-кореспондент НАПН України, керівник секції «Медіапсихологія» КМАНум, заступник директора з наукової роботи Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.2. Загальні положення

Під час війни освітня система зазнає значних трансформацій і акцентує безпекові питання як першопріоритетні. До безпекових питань відносять і інформаційно-психологічну безпеку, здатність зберігати психологічну стійкість в умовах воєнних змін інформаційного простору. У ньому розгортаються інформаційно-психологічні операції, ініційовані країною-агресором, існують обмеження зумовлені необхідністю контрпропаганди, а також відображаються усі виклики воєнного часу і те, як ми з ними боремося. Одним із дуже масштабних викликів є психотравматизація війною, яка помножується медійним висвітленням подій війни. Особливе завдання суспільства в цей період – створити безпечні умови для розвитку дитини, зберегти здоров'я здобувачів освіти. У прийнятій Національній стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (Указ Президента України від 25 травня 2020 р. № 195/2020) наголошується на тому, що «формування безпечного і здорового освітнього середовища вимагає вирішення низки проблем, зокрема, пов'язаних ... з безвідповідальним використанням Інтернету, недостатньою готовністю педагогічних працівників...». Серед причин безпекових проблем зазначено «уразливість дітей шкільного віку під час використання Інтернету, нестача умінь безпечної поведінки в інформаційному середовищі, неконтрольований доступ до Інтернету...», а також «недостатній

рівень ефективності освіти, яка забезпечує соціальний і здоров'язбережувальний компоненти навчання, медіа- та цифрову грамотність учнів...». Педагоги системи позашкільної освіти мають бути підготовленими до захисту власного психологічного благополуччя в умовах воєнного інформаційного простору, а також бути компетентними в поясненні дітям психологічних загроз і наданні підтримки в протидії медіатравматизації.

Актуальність Програми визначається інтенсивним зростанням суспільного запиту на психологічну компетентність, медіаосвіту, формування в педагогів медіаграмотності, а відтак – необхідністю цілеспрямованого підвищення кваліфікації і формування професійних компетентностей саме в цьому напрямі.

Програма спирається на аналіз світового досвіду, наукові розробки і результати прикладних досліджень, проведених лабораторією психології масової комунікації і медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. Усі дистанційні зустрічі побудовані таким чином, щоб сприяти створенню безпечної атмосфери і посиленню психологічного потенціалу стійкості учасників.

Навчальна програма підготовлена для системи післядипломної педагогічної освіти. Матеріали навчальної програми розроблено з урахуванням сучасних теоретичних напрацювань в галузі медіапсихології та практики ведення секції «Медіапсихологія» у Київській Малій академії наук учнівської молоді.

1.2. Цільова аудиторія

Керівники секцій і гуртків, педагоги системи позашкільної освіти.

1.3. Мета і завдання

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення загальних і фахових компетентностей педагогічних і науково-педагогічних працівників у сфері розуміння психологічних ризиків і проявів травматизації, способів протидії медіатравматизації в умовах війни та поствоєнного суспільства.

Реалізація визначеної мети передбачає розв'язання таких *завдань*:

1. Актуалізація уваги на можливість виникнення і загострення медіаризиків в умовах війни; вплив медіа та кіберпрактик на здоров'я і посилення травматичного стресу.
2. Забезпечення більш глибокого розуміння слухачами механізмів психотравматизації та захисних і зцілювальних чинників протидії.
3. Підвищення компетентності слухачів щодо засобів надання першої психологічної допомоги, а також систематичної підтримки.
4. Сприяння створенню безпечного здоров'язбережувального освітнього середовища в умовах розширеного запровадження дистанційних форм освіти; формування індивідуалізованої траєкторії розвитку здоров'язбережувального потенціалу педагога в медіапрактиках.
5. Визначення особливостей психолого-педагогічного супроводу дітей та їхніх родин в залежності від груп ризику; забезпечення профілактики виникнення зловживань в інформаційному просторі.

1.4. Результати навчання

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників передбачає формування їхніх загальних та фахових компетентностей.

Загальні компетентності, спрямовані на формування у слухачів здатності до:

- застосування знань про функціонування сучасного медіапростору у практичних ситуаціях;
- вільного використання цифрових технологій для реалізації освітніх завдань та вдосконалення професійної діяльності;
- виявлення себе як відповідального громадянина та до участі у суспільному житті під час спротиву військовій агресії.

Фахові компетентності передбачають розвиток знань, умінь, навичок та способів діяльності педагогічних працівників:

- актуалізація досвіду використання Google class та інших інструментів дистанційного забезпечення педагогічної діяльності;
- підвищення психологічної пружності і саморегуляції медіапрактик;
- засвоєння і розуміння симптомів пост-травматичного стресу і розладу;
- оволодіння сучасними принципами і методами психологічної підтримки і самодопомоги.

За результатами навчання слухачі мають вміти:

- аналізувати результати сучасних медіапсихологічних досліджень у сфері діагностики та аналізу соціально-психологічних проблем, пов'язаних з викликами війни, пандемії дистанційної освіти;
 - впроваджувати результати навчання у освітній процес;
 - визначати пріоритети і потреби сучасного медійного простору;
 - ідентифікувати медіаризики та зловживання цифровими практиками в умовах розширення дистанційних форм освіти;
- аналізувати вплив медіа та кіберпрактик на здоров'я учасників освітнього простору в умовах війни;
 - розробляти та організовувати заходи з промоції «медіа-здоров'я»;
 - виявляти потенційно шкідливий контент в медіа;
 - створювати і покращувати в освітньому середовищі атмосферу психологічної безпеки і травма-інформованого спілкування.

Обсяг: 30 год. (1 кредит ЄКТС)

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна

2. Зміст програми та форми роботи

Зміст Програми складається з теоретичної і практичної підготовки, а також виконання ними самостійної роботи.

Теоретична складова Програми зорієнтована на підвищення обізнаності слухачів у сфері медіапсихологічної науки і практики стосовно воєнних трансформацій інформаційного простору, його впливу на людину в умовах війни;

Зміст *практичної складової* Програми передбачає ознайомлення з діагностичним інструментарієм оцінки інтенсивності медіатравми, симптомів посттравматичного стресу, критеріями і способами покращення психологічного благополуччя, формування умінь надавати дистанційну психологічну підтримку.

Практичні завдання виконуються слухачами у перебігу практичних занять, що передбачені навчально-тематичним планом Програми.

Самостійна робота містить завдання, що спрямовані на здійснення аналізу результатів опитування, створення індивідуального плану посттравматичного зростання, підбору інструментів для інтегрованих модулів «хвилинок психологічної підтримки» для протидії медіатравматизації в роботі з дітьми, виконання вправ з психології політичної пропаганди за вибором.

Підвищення кваліфікації забезпечується за дистанційною *формою навчання* шляхом проведення інтерактивних лекцій-вебінарів, відеоконференцій онлайн-практикумів, обговорення актуальних питань та обмін досвідом.

Зміст програми складається з п'яти взаємопов'язаних тем.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год., з них: 10 год. – лекційні заняття, 4 год. – практична робота, 12 год. – самостійна робота, 2 год. – консультації, 2 год. – підсумкові заходи.

Навчально-тематичний план

Назва теми	Кількість годин
-------------------	------------------------

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Консультації	Оцінювання результатів	Усього
Тема 1. Алгоритм екологічної подачі потенційно травмівної інформації	1	1	2			4
Тема 2. Травма-інформована освіта: травма війни, вторинна травма, медіатравма (що з нами відбувається)	1	1	2			4
Тема 3. Воєнні трансформації інформаційного простору	1	1	2			4
Тема 4. Медійні засоби посилення ефекту враження і захист	2	2	2			6
Тема 5. Захист дітей в медіа: як говорити з дітьми про війну і ментальний щит	2	2	2			6
Консультації				2		2
Оцінювання результатів навчання			2		2	4
Усього	7	7	12	2	2	30

Форми організації освітнього процесу, методи і засоби навчання

Навчання здійснюється за такими формами: лекції, практичні заняття, самостійна робота, контрольні заходи.

При викладанні програми використовуються такі методи навчання: мультимедійна і спільна презентація; дискусійне обговорення проблемних питань; індивідуальна аналітична робота; групова робота; спільне навчання (робота у великій та малих групах).

Засоби навчання, які використовуються під час навчального процесу: дидактичні матеріали, онлайн-платформа ZOOM, інструменти Google class та інші застосунки Google, гаджети з доступом до інтернету; діагностичний інструментарій на інтернет-платформі, діагностичні опитувальники: «Методика

оцінки інтенсивності медіатравми», «Українська шкала симптомів посттравматичного стресу», шкали оцінки психологічного благополуччя.

Система та критерії оцінювання результатів навчання

Контроль засвоєння навчальної програми відбувається шляхом підтвердженого проходження практичних завдань у Google class, підтверджується відповідними базами даних. Система контролю: вхідне й вихідне діагностування; підготовка та захист проектів.

За результатами навчання видається сертифікат про підвищення кваліфікації визначеного зразка.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

«Медіапсихологія війни»

Тема 1. Алгоритм екологічної подачі потенційно травмивної інформації.

Ресурсна психологічна оболонка. Що захищає від травми. Готовність. Моральна позиція. Психологічна подушка безпеки.

Практична частина: актуалізація психологічної подушки безпеки. Час є, ми керуємо. Тіло є, ми керуємо. Світ є, сила стихій (ментальний щит).

Тема 2. Травма-інформована освіта: травма війни, вторинна травма, медіатравма (що з нами відбувається).

Травма і психотравма, метафори. Поняття і критерії психотравматизації. Вторинна травматизація. Медіатравматизація. Симптоми травматичного стресу і посттравматичного стресового розладу, ковід-симптоми, комплексний ПТСР, колективна травма, трансгенераційна передача травми. Українська статистика (обсяг симптомів). Моральна травма (шкода) і розвиток стресових розладів.

Аналіз власних результатів. Дистанційні безкоштовні сервіси надання психологічної допомоги. Зцілення, стихійні форми: адаптація станів (стратегії опанування ситуації), ситуація-тенденція-новоутворення (зміни характеру, ціннісне переосмислення, метацинності)

Тема 3. Воєнні трансформації інформаційного простору

ПСО – інформаційно-психологічні спецоперації, інформаційна війна. Психологічні мішені. Тривожні інформаційні вири. Викривлення воєнного часу: обмеження свободи слова. Контрпропаганда. Ефекти інформаційного поля: поляризація, дегуманізація.

Практична складова: Методи зцілення від проблемного медіаспоживання. Мемоборона (гумористичний фронт). Моральний дух, ідентичність.

Тема 4. Медійні засоби посилення ефекту враження і захист

Медійні засоби посилення ефекту враження. Візуальне. Аудіовізуальна (десинхрон). Саспенс і його технічні характеристики.

Загальні принципи і уміння медіаграмотності, які захищають від медіатравматизації. Медіагігієна. Фільтри. Медіадієта, медіапауза. Фактчекінг сервіси.

Практична складова: Визначення індивідуального графіку медіапауз у залежності від оцінки власної інтенсивності медіатравми. Знайомство з фактчекінговими сервісами, виконання вправ.

Тема 5. Захист дітей в медіа: як говорити з дітьми про війну і ментальний щит

Захист дітей в медіа. Відповідальність медійників, відповідальність батьків. Діти і війна в медіа. Якісні медіа. Як говорити з дітьми про війну. Наслідки передчасної екзистенційної кризи. Як говорити про ядерну війну. Мовчазні діти. Зцілення дитини від медіатравми: вікова відповідність, ні фоновому споживанню, розмова про нове (рефлексія), мама поруч і знає що робити, плануємо майбутнє.

Практична складова. Знайомство з комплексом вправ «Ментальний щит» для інтегрованих модулів психологічних хвилинок, проведення вправ. Створення власних наборів психологічної підтримки дітей.

Література:

1. Андрущенко, Т.В., Зеленін, В.В. (2022). *Психологія політичної пропаганди : Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів.* – 2-ге видання, виправлене і доповнене. К.: видавництво «Гнозис».
2. Вознесенська, О.Л. (2020). *Медіа-арттерапія як засіб подолання наслідків і профілактики психотравми: Практичний посібник.* – Київ, 124 с. – Вид. 2е: стереотипне.
3. Найдьонова Л.А. (ред) (2013). *Практикум «Медіакультура»: Робочий зошит курсу за вибором для учнів 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів.* Київ. Ін-т соц. та політ. психології НАПН України
4. Найдьонова Л.А. (2015). *Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу.* К.
5. Найдьонова Л.А. (ред.) & Кришовська О.О. (2018). *Медіаграмотність та інформаційна безпека: інформаційний бюлетень.* Київ: Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. Взято з <http://mediaosvita.org.ua/book/mediagramotnist-ta-informatsijna-bezpeka-2018/>
6. Найдьонова Л. А. (Ред.), Череповська Н. І. (Уклад.) (2018). *Медіакультура. Навчальна програма для учнів 9, 10, 11 класів закладів загальної середньої освіти (три роки навчання).* Київ. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України.
7. Найдьонова Л.А. (2019). *Діагностика булінгу і кібербулінгу: методичні рекомендації.* Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології.
8. Найдьонова, Л.А. (2021). Цифрові ризики в умовах дистанційної освіти в часи пандемії. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-13-3>

9. Череповська, Н. І. (2017). *Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді*. Кропивницький: Імекс-ЛТД.
10. Найдьонова, Л.А. (2022). *Інформаційні поведінка і потреби вчителів Донецької і Луганської областей України : інформаційний бюлетень*. [Електроний ресурс] / Л. А. Найдьонова, М. І. Найдьонов, Л. В. Григоровська, Н. Ф. Умеренкова ; упоряд. І. М. Найдьонов, Д. Я. Степченков. – К. : ІСПП НАПН України, 2022. – 102 с. – Режим доступу: http://profprestige.org.ua/publ/Inf_bul_2021vd.pdf
11. Найдьонова, Л.А. (2022). «Ментальний щит» для дітей: хвилинки психологічної самодопомоги. *Освіта і суспільство*, 2022, № 3, березень, С. 9 або на сайті <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2688/> . або також у відеоформаті Найдьонова, Л.А. (2022). Практична сесія з психологічної підтримки дітей у воєнний час. Відео і презентація. <https://drive.google.com/drive/folders/14E5imzA6zzvwVZCzd-igYNqOL9I3-ccU>
12. Пресреліз - Дослідження психологічного стану населення в умовах повномасштабної війни. <https://ispp.org.ua/2022/09/13/doslidzhennya-psixologichnogo-stanu-naselennya-v-umovax-povnomasshtabnoii-vijni/>
13. Спільні акти узгодження офіційно представлені на сайті Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Спільний акт узгодження № 3. Висвітлення засобами масової інформації теми участі дітей у збройних конфліктах <https://www.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennya-3-vysvitlennya-zasobamy-masovoyi-informatsiyi-temy-uchasti-ditej-u-zbrojnyh-konfliktah/>